

‘VERKLARING VAN JERUZALEM OVER ANTISEMITISME’

Een half jaar na de voltooiing van de brochure over antisemitisme, werd een alternatieve definitie gepresenteerd, die eveneens ingang heeft gekregen in de VPKB: de Verklaring van Jeruzalem over Antisemitisme (JDA).¹

De preambule verklaart: “Omdat de IHRA-definitie op wezenlijke punten onduidelijk en voor meerderlei uitleg vatbaar is, gaf dat verwarring en controverser, waardoor de strijd tegen antisemitisme werd verzwakt. Aangezien zij zichzelf een “werkdefinitie” noemt, hebben we geprobeerd haar te verbeteren door (a) een duidelijkere kerndefinitie en (b) een samenhangende reeks richtlijnen aan te bieden.”

Dit betekent niet dat de IHRA-definitie overbodig is geworden. Deze wordt immers gebruikt door vele landen en instellingen, waaronder de Europese Commissie, die in 2021 een handboek publiceerde voor het praktische gebruik van de IHRA-definitie.² Zo stelt ook de preambule van de Verklaring van Jeruzalem: “Instellingen die de IHRA-definitie reeds hebben aangenomen, kunnen onze tekst gebruiken als instrument bij de interpretatie ervan.”

Het belangrijkste verschil is dat “de JDA ruimte wil vrijwaren voor een open debat over de netelige kwestie van de toekomst van Israël en Palestina.” De richtlijnen 6 tot en met 15 zoomen in op het conflict en stellen tegelijkertijd duidelijk dat er altijd een goed onderscheid moet worden gemaakt: is een uiting antisemitisch, of eerder een reactie op een bepaald onrecht?

Hieronder: een werkvertaling van de JDA, door ds. Gert-Jan Kroon (er is nog geen officiële Nederlandse vertaling).

Verklaring van Jeruzalem over Antisemitisme – 25 maart 2021

Preambule

Wij, de ondergetekenden, presenteren de Verklaring van Jeruzalem over Antisemitisme, de vrucht van een initiatief dat in Jeruzalem is ontstaan. Onder ons bevinden zich internationale wetenschappers die werkzaam zijn in antisemitismestudies en aanverwante gebieden, waaronder Joodse, Holocaust-, Israël-, Palestina- en Midden-Oostenstudies. De tekst van de Verklaring heeft baat gehad bij overleg met juristen en leden van het maatschappelijk middenveld.

Geïnspireerd door de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948, het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie uit 1969, de Verklaring van het Stockholm International Forum over de Holocaust uit 2000, en de resolutie van de Verenigde Naties over de herdenking van de Holocaust uit 2005, zijn wij van mening dat, hoewel antisemitisme bepaalde onderscheidende kenmerken heeft, de strijd ertegen onlosmakelijk verbonden is met de algemene strijd tegen alle vormen van discriminatie op grond van ras, etniciteit, cultuur, religie en gender.

¹ JDA = Jerusalem Declaration on Antisemitism. Zie <https://jerusalemdeclaration.org/>

² <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d3006107-519b-11eb-b59f-01aa75ed71a1>

Wetend van de historische vervolging van Joden door de geschiedenis heen, en van de universele lessen van de Holocaust, en met verontrusting kijkend naar de heropleving van antisemitisme door groeperingen die haat en geweld mobiliseren in politiek, samenleving en op het internet, trachten wij een bruikbare, beknopte en historisch-gefundeerde kerndefinitie van antisemitisme te geven, met een reeks richtlijnen.

De Verklaring van Jeruzalem over Antisemitisme is een antwoord op de 'IHRA-definitie', het document dat in 2016 werd aangenomen door de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA, Internationale Alliantie ter Herdenking van de Holocaust). Omdat de IHRA-definitie op wezenlijke punten onduidelijk en voor meerderlei uitleg vatbaar is, gaf dat verwarring en controverse, waardoor de strijd tegen antisemitisme werd verzwakt. Aangezien zij zichzelf een "werkdefinitie" noemt, hebben we geprobeerd haar te verbeteren door (a) een duidelijkere kerndefinitie en (b) een samenhangende reeks richtlijnen aan te bieden. We hopen dat dit nuttig zal zijn voor het monitoren en bestrijden van antisemitisme, evenals voor educatieve doeleinden. Wij stellen onze niet-juridisch bindende verklaring voor als alternatief voor de IHRA-definitie. Instellingen die de IHRA-definitie reeds hebben aangenomen, kunnen onze tekst gebruiken als instrument bij de interpretatie ervan.

De IHRA-definitie bevat elf "voorbeelden" van antisemitisme, waarvan er zeven de staat Israël betreffen. Dit legt onnodige nadruk op één strijdtoneel; vandaar dat er een algemeen gevoelde behoefte is aan duidelijkheid over de grenzen van legitieme politieke uitspraken en handelingen met betrekking tot het zionisme, Israël en Palestina. Ons doel is tweeledig: (1) de strijd tegen antisemitisme versterken door te verduidelijken wat het is en hoe het zich manifesteert, (2) een ruimte vrijwaren voor een open debat over de netelige kwestie van de toekomst van Israël en Palestina. We delen niet allemaal dezelfde politieke opvattingen en we zijn er niet op uit om een partijdige politieke agenda te promoten. Als wij vaststellen dat een controversiële mening of handeling niet antisemitisch is, dan wil dat niet zeggen dat we haar al dan niet ondersteunen.

De richtlijnen die Israël en Palestina betreffen (nummers 6 t/m 15) moeten samen worden genomen. In het algemeen moet bij het toepassen van de richtlijnen elk in het licht van de ander, en altijd met het oog op de context worden gelezen. De context kan betrekking hebben op de intentie achter een uitspraak, of op een spraakpatroon in de loop van de tijd, of zelfs op de identiteit van de spreker, vooral wanneer het onderwerp Israël of het zionisme is. Vijandigheid ten opzichte van Israël kan bijvoorbeeld een uiting zijn van antisemitische vijandigheid, of het kan een reactie zijn op een schending van de mensenrechten, of het kan de emotie zijn die een Palestijn voelt vanwege zijn ervaring door toedoen van de Staat. Kortom, oordeelsvermogen en gevoeligheid zijn nodig om deze richtlijnen op concrete situaties toe te passen.

Definitie:

Antisemitisme is discriminatie, een vooroordeel, vijandigheid of geweld tegen Joden als Joden (of tegen Joodse instellingen als Joods).

Richtlijnen

A. Algemeen

1. Het is racistisch om te essentialiseren (een karaktertrek als inherent te behandelen) of om ingrijpende negatieve generalisaties te maken over een bepaalde populatie. Wat in het algemeen geldt voor racisme, geldt in het bijzonder voor antisemitisme.

2. Het bijzondere aan het klassiek antisemitisme is de idee dat Joden zijn verbonden met de krachten van het kwaad. Dit staat centraal in veel anti-Joodse fantasieën, zoals de idee van een Joodse samenzwering waarin “de Joden” verborgen macht bezitten die ze gebruiken om hun eigen collectieve agenda te promoten ten koste van andere mensen. Deze koppeling tussen Joden en het kwaad gaat door in het heden: in de fantasie dat “de Joden” regeringen met een “verborgen hand” beheersen, dat ze de banken bezitten, de media beheersen, optreden als “een staat binnen de staat”, en zijn verantwoordelijk voor de verspreiding van ziekten (zoals Covid-19). Al deze kenmerken kunnen worden geïnstrumentaliseerd voor verschillende (en zelfs tegenstrijdige) politieke doelen.

3. Antisemitisme kan tot uiting komen in woorden, visuele beelden en daden. Voorbeelden van antisemitische uitspraken: dat alle Joden rijk, van nature gierig of onpatriottisch zijn. In antisemitische karikaturen worden Joden vaak afgebeeld als grotesk, met grote neuzen, en associeert men hen met rijkdom. Voorbeelden van antisemitische daden zijn: iemand mishandelen omdat hij of zij Joods is, een synagoge aanvallen, Joodse graven bekladden met hakenkruizen, of weigeren mensen in dienst te nemen of te promoten omdat ze Joods zijn.

4. Antisemitisme kan direct of indirect, expliciet of gecodeerd zijn. Bijvoorbeeld: “De Rothschilds beheersen de wereld” is een gecodeerde uitspraak over de vermeende macht van “de Joden” over banken en internationale financiën. Evenzo kan het afschilderen van Israël als het ultieme kwaad of het schromelijk overdrijven van Israël's werkelijke invloed een gecodeerde manier zijn om Joden te racialiseren en stigmatiseren. In veel gevallen is het identificeren van gecodeerde taal een kwestie van context en oordeel, waarbij men rekening houdt met deze richtlijnen.

5. De Holocaust ontkennen of minimaliseren door te beweren dat de opzettelijke Nazi-genocide van de Joden niet heeft plaatsgevonden, of dat er geen vernietigingskampen of gaskamers waren, of dat het aantal slachtoffers een fractie was van het werkelijke totaal, is antisemitisch.

B. Israël en Palestina: Voorbeelden die, op het eerste gezicht, antisemitisch zijn

6. De symbolen, afbeeldingen en negatieve stereotypen van het klassiek antisemitisme (zie richtlijnen 2 en 3) toepassen op de staat Israël.

7. Joden collectief verantwoordelijk houden voor het gedrag van Israël; of Joden behandelen als vertegenwoordigers van Israël, simpelweg omdat ze Joods zijn.

8. Mensen verplichten, omdat ze Joods zijn, om Israël of het zionisme publiekelijk te veroordelen (bijvoorbeeld op een politieke bijeenkomst).

9. Ervan uitgaan dat niet-Israëlische Joden, simpelweg omdat ze Joods zijn, noodzakelijkerwijs loyaler zijn aan Israël dan aan hun eigen land.

10. Het ontkennen van het recht van Joden om te bestaan en te bloeien in de staat Israël, collectief en individueel, als Joden, in overeenstemming met het gelijkheidsbeginsel.

C. Israël en Palestina: Voorbeelden die, op het eerste gezicht, niet antisemitisch zijn
(of men de meningsuiting of de handeling goedkeurt of niet)

11. Het ondersteunen van de Palestijnse vraag naar gerechtigheid en de volledige toekenning van hun politieke, nationale, burgerlijke en mensenrechten, zoals samengevat in het internationaal recht.

12. Het bekritisieren of tegengaan van het zionisme als een vorm van nationalisme, of het pleiten voor een verscheidenheid aan wettelijke regelingen voor Joden en Palestijnen in het gebied tussen de Jordaan en de Middellandse Zee. Het is niet antisemitisch om regelingen te ondersteunen die volledige gelijkheid toekennen aan alle inwoners “tussen de rivier en de zee”, hetzij in twee staten, in een binationale staat, in een democratische eenheidsstaat, in een federale staat, of in welke vorm dan ook.

13. Op feiten gebaseerde kritiek op Israël als staat. Dit omvat zijn instellingen en grondbeginselen. Het omvat ook zijn beleid en praktijken in binnen- en buitenland, zoals het gedrag van Israël op de Westelijke Jordaanoever en in Gaza, de rol die Israël speelt in de regio, of elke andere manier waarop het als staat de gebeurtenissen in de wereld beïnvloedt. Het is niet antisemitisch om te wijzen op systematische rassendiscriminatie. Over het algemeen gelden in het geval van Israël en Palestina dezelfde discussienormen als voor andere staten en voor andere conflicten over nationale zelfbeschikking. Dus, ook al is het omstreden, het is op zich niet antisemitisch om Israël te vergelijken met andere historische gevallen, waaronder “kolonistenkolonialisme” of “apartheid”.

14. Boycot, desinvestering en sancties zijn alledaagse, geweldloze vormen van politiek protest tegen staten. In het geval van Israël zijn ze op zichzelf niet antisemitisch.

15. Politieke uitspraken hoeven niet afgemeten, proportioneel, getemperd of redelijk te zijn om te worden beschermd op grond van artikel 19 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, of artikel 10 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, en andere mensenrechteninstrumenten. Kritiek die sommigen wellicht als buitensporig of controversieel beschouwen, of die een “dubbele standaard” weerspiegelt, is op zich niet antisemitisch. Over het algemeen is de grens tussen antisemitische en niet-antisemitische taal anders dan de scheidslijn tussen onredelijke en redelijke taal.